

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(16/06/2021)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

A.1 α

1. Σωστό («πολιτικήν γάρ... μέρος πολεμική»)
2. Σωστό («Ζεύς οὖν δείσας...πᾶν»)
3. Λάθος («Οὐ γάρ ἂν γένοιντο πόλεις...ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν »)

A.1 β

1. Η αντωνυμία «αὐτῶν» αναφέρεται στη λέξη «τῶν θηρίων» .
2. Το επίρρημα «οὕτω» αναφέρεται στη φράση «ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται»

B.

B1

Ο Δίας αντιλαμβανόμενος τον άμεσο κίνδυνο αφανισμού του ανθρώπου, αποφασίζει να προσφέρει τα μέσα που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν την επιβίωση τους, την αιδώ και τη δίκη, χάρη στις οποίες θα ήταν δυνατή η συγκρότηση πολιτικών κοινωνικών και η περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτισμού.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Δίκη η αλλιώς η Νέμεσις, ήταν μια από τις Ωρες. Η Δίκη αποτελούσε την προσωποποίηση της έννοιας της δικαιοσύνης και επέβλεπε την τήρηση της ηθικής τάξης.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η αιδώς είναι μια σύνθετη έννοια. Περιλαμβάνει τη σεμνότητα και τον σεβασμό, το συναίσθημα της ντροπής που αισθάνεται ο άνθρωπος στο πλαίσιο του κοινωνικού συνόλου για κάθε πράξη του αντιβαίνει στον ηθικό κώδικα που υιοθετεί το κοινωνικό σύνολο. Η δίκη αναφέρεται στο συναίσθημα της δικαιοσύνης για το δίκαιο και το άδικο, που περιλαμβάνει τον σεβασμό γραπτών και άγραφων νόμων αλλά και τις ενέργειες για την αποκατάσταση της δικαιοσύνης.

Παράλληλα η αιδώς και η δίκη παρουσιάζονται στη διήγηση του Πρωταγόρα όχι ως κατακτήσεις του ανθρώπινου πνεύματος ή ως ένα νέο στάδιο της κοινωνικής τους εξέλιξης, αλλά ως δυνάμεις επίκτητες, δοσμένες από το Θεό, ώστε να δοθεί τέλος στα φαινόμενα αδικίας που ταλάνιζαν τον σχηματισμό της πολιτικής κοινότητας. Συνεπώς οι αξίες της αιδούς και της δίκης αποτελούν χαρακτηριστικά πολιτισμικά μιας προηγμένης κοινωνίας.

B2.

Για να τονιστεί η αναγκαιότητα της αιδούς και της δίκης, Ο Δίας δίνει ρητή εντολή στον Ερμή, να μοιράσει σε όλους τα πολιτισμικά αυτά στοιχεία.

Στην έκφραση του σκεπτικού του, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί υποθετικό λόγο της απλής σκέψης του λέγοντος, την επανάληψη του επιθέτου πᾶς και τη χρήση της προστακτικής (μετεχόντων θές). Τέλος ο συγγραφέας για να τονίσει την καθολική συμμετοχή στην πολιτική αρετή χρησιμοποιεί την επανάληψη του ρήματος μετέχω σε διαφορετικούς τύπους (μετεχόντων, μετέχοιεν).

Ο Δίας βέβαια δεν περιορίζεται μόνο στη ρητή εντολή προς τον Ερμή να μοιράσει σε όλους την αιδώ και τη δίκη, αλλά του ζητά να επιβάλει και νόμο εκ μέρους του, να θανατώνουν όποιον αδυνατεί να συμμετέχει σ'αυτές τις αξίες, θεωρώντας πως αποτελεί αρρώστια της πόλης. Η ποινή του θανάτου εντάσσεται στην προσπάθεια του Δία να μεταδώσει το μήνυμα της σημασίας της αιδούς και της δίκης ως απαραίτητων προϋποθέσεων για την ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη των πόλεων. Σαφώς ο χαρακτηρισμός του ανθρώπου «ως νόσου» τονίζει ότι η μη έγκαιρη και επιτυχής αντιμετώπιση τέτοιων νοσηρών ανθρώπων απειλεί την επιβίωση της ίδιας της πόλης. Υπ' αυτό το πρίσμα δικαιολογείται ο νόμος για την τιμωρία όσων δεν ακολουθήσουν την αιδώ και τη δίκη, αφού επιλέγουν οι ίδιοι να θέσουν σε κίνδυνο την πόλη.

B3.

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Σωστό
5. Λάθος

B4 α.

- 1-ε
- 2-γ
- 3-στ
- 4-ζ
- 5-η
- 6-α

B4 β.

- Συχνά οι πολιτικοί στην προσπάθεια τους να ικανοποιήσουν τους ιδιοτελείς σκοπούς τους διαφθείρονται ηθικά.
- Οι φορείς αγωγής οφείλουν να λειτουργούν ως δημιουργοί ενός αξιακού κώδικα για τους νέους

B5.

Οι απόψεις του Πρωταγόρα, όσον αφορά την έννοια της αδικίας, στο κείμενο αναφοράς, αποκλίνουν σε σχέση με την ιδέα που προβάλλει ο Καλλικλής αντιπαραθέτοντας τους θετούς νόμους της κοινωνίας με το δίκαιο της φύσης.

Ο Καλλικλής υποστηρίζει ότι ο πυρήνας της σκέψης αυτών που θεσπίζουν τους νόμους, δηλαδή των αδύνατων και πολλών, είναι ότι η αιτία της αδικίας είναι η πλεονεξία. Οι πολλοί και ανίσχυροι διεκδικούν ισότητα («να έχουν όλοι ίσα μερίδια») , διότι η επιδίωξη περισσότερων υλικών αγαθών απ'τους άλλους θεωρείται αδικία.

Ωστόσο, ο Πρωταγόρας στο κείμενο αναφοράς προβάλλει την έλλειψη πολιτικής αρετής ως αιτία της αδικίας (« ή δίκουν ἀλλήλους ἄτε οὐκ ἔχοντες την πολιτικὴν τέχνην»). Οι άνθρωποι επιδίωκαν τη συνύπαρξη και την οργάνωση σε κοινωνίες, αλλά η απουσία της πολιτικής αρετής – προϋπόθεσής της πολιτικής πράξης – καθιστούσε τη δημιουργία πόλεων αδύνατη. Συνεπώς είναι πάγια η πεποίθηση μεγάλων Ελλήνων διανοητών πως η ολοκλήρωση και η τελείωση του ανθρώπου με αποτέλεσμα την επίτευξη ευδαιμονίας μπορεί να καταστεί δυνατή μόνο μέσω της πολιτικής αρετής

Γ1.

Μετάφραση

Ο Άνυτος, βέβαια, ακόμα και ύστερα από τον θάνατό του, έχει κακή φήμη εξαιτίας της κακής αγωγής του γιου του και της δικής του απερίσκεπτης υπεροψίας. Ο Σωκράτης πάλι επειδή εξυμνούσε τον εαυτό του στο δικαστήριο, προσέλυσε τον φθόνο κι έκανε πιο πολύ τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Σ' εμένα όμως φαίνεται ότι του έχει τύχει η μοίρα που αγαπούν οι θεοί·

[γιατί και το πιο δύσκολο κομμάτι της ζωής απέφυγε και τον πιο εύκολο από τους θανάτους πέτυχε. Επέδειξε όμως τη δύναμη της ψυχής του· γιατί όταν αποφάσισε ότι γι' αυτόν ήταν καλύτερο να πεθάνει παρά να εξακολουθήσει να ζει ακόμα, όπως ακριβώς ποτέ δεν ήταν αντίθετος σε κάτι που θεωρούσε αγαθό, ούτε και μπροστά στον θάνατο έδειξε δειλία, αλλά εύθυμα και τον δέχτηκε και πλήρωσε το χρέος του σ' αυτόν. Εγώ λοιπόν, καταλαβαίνοντας τη σοφία και τη γενναιότητα του άνδρα δεν μπορώ να μη θυμηθώ αυτόν, ούτε αφού τον θυμηθώ να μην τον επαινώ. Κι αν κάποιος από κείνους που επιθυμούν την αρετή συνάντησε κάποιον πιο ωφέλιμο από τον Σωκράτη, εκείνον τον άνδρα εγώ τον θεωρώ τον πιο άξιο μακαρισμού.]

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από τον επίλογο του έργου «Απολογία Σωκράτους», ο Ξενοφών διατυπώνει κρίσεις για τη στάση του Σωκράτη στο δικαστήριο. Ειδικότερα εκθειάζει την ψυχική του δύναμη επισημαίνοντας ως απόδειξη του ψυχικού του σθένους το γεγονός ότι ο Σωκράτης στάθηκε με αξιοπρέπεια και ευθυμία μπροστά στον θάνατο (*ἀλλ' ἰλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτόν*). Παράλληλα δεν επέδειξε δειλία, αντίθετα κατανόησε ότι ήταν καλύτερο να πεθάνει παρά να εξακολουθήσει να ζει (*ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῷ κρεῖττον εἶναι*). Τη στάση αυτή την επιδοκιμάζει ο Ξενοφών λέγοντας, επίσης, ότι λόγω της σοφίας και της γενναιότητάς του τον θυμάται και τον επαινεί (*κατανοῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν τε σοφίαν*

καὶ τὴν γενναιότητα οὔτε μὴ μεμνήσθαι δύναμαι αὐτοῦ οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαιεῖν.) Επομένως ἡ στάση τοῦ Σωκράτη εἶναι αξιοθαύμαστη.

Γ3.

α. «ἤμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι· τῶν μὲν γὰρ βίων τὰ χαλεπώτερα»

β. γνῶθι

ζῆ, ζῆθι

τέθναθι, τεθνηκός ἴσθι, τεθνεός ἴσθι

Γ4.

α. διὰ τὸ μεγαλύνειν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο «ἐπαγόμενος»

τοῦ ζῆν: γενική έναρθρου απαρεμφάτου, γενική συγκριτική στο «κρεῖττον», β' ὅρος σύγκρισης

τοῦ ἀνδρός: ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική κτητική- υποκειμενική στο «σοφίαν»

ἀξιομακαριστότατον: κατηγορούμενο στο αντικείμενο «τόν ἄνδρα» ἀπό το ρῆμα «νομίζω» που συντάσσεται με αιτιατική και κατηγορούμενο του αντικειμένου.

β. Υποθετικός λόγος: πραγματικό εἶδος

Υπόθεση: εἰ συνεγένετο (εἰ + οριστική)

Απόδοση: νομίζω (οποιαδήποτε ἐγκλίση- οριστική)

Μετατροπή σε εἶδος προσδοκώμενου:

Υπόθεση: ἐάν (ἄν, ἦν) συγγένηται (ἐάν + Υποτακτική)

Απόδοση: νομιῶ (οριστική μέλλοντα)

